

Memória-utazás a LEVEGŐ-től az érzék-graffitiken át a finn karácsonyig

Kozári Hilda képzőművésszel beszélget Pilinger Erzsébet

☛ **Pilinger Erzsébet:** *Bár a hazai kortárs szcénában korábban több szerepben is aktív voltál, a Ludwig Múzeumban 1997-ben bemutatott Ballroom¹ című munkád óta csak egy alkalommal állítottál ki Budapesten. A Fészek Galériában 2004-ben nyílt meg az Illat című kiállításod², miközben Finnországban és a nemzetközi szinten intenzíven jelen voltál – és vannak – a munkáid. A korábbi műveidben megmutatkozó – az érzékeléssel kapcsolatos és a tudományos gondolkodás iránti – érdeklődés megmaradt, ám mégis fordulat figyelhető meg: a szociális kérdések felé nyitás. Mihez köthető ezt a változás?*

☛ **Kozári Hilda:** A fordulat hátterében egy hosszú, összefüggő változások soraként megélt folyamat rejlik, ami épp 1997-ben, a Finnországba való költözéssel kezdődött. A „választott emigráció” nem mindig könnyű: pályám folytatása egyben életem újrakezdését jelentette – a dolog jó és rossz oldalával együtt. Új tanulmányaim, friss próbálkozásaim segítségével próbáltam beilleszkedni az új helyzetembe, miközben szinte természetesen „keveredtem bele” az identitás-problémakörrel kapcsolatos kérdésekbe. Rájöttem arra – s ebben sokat segí-

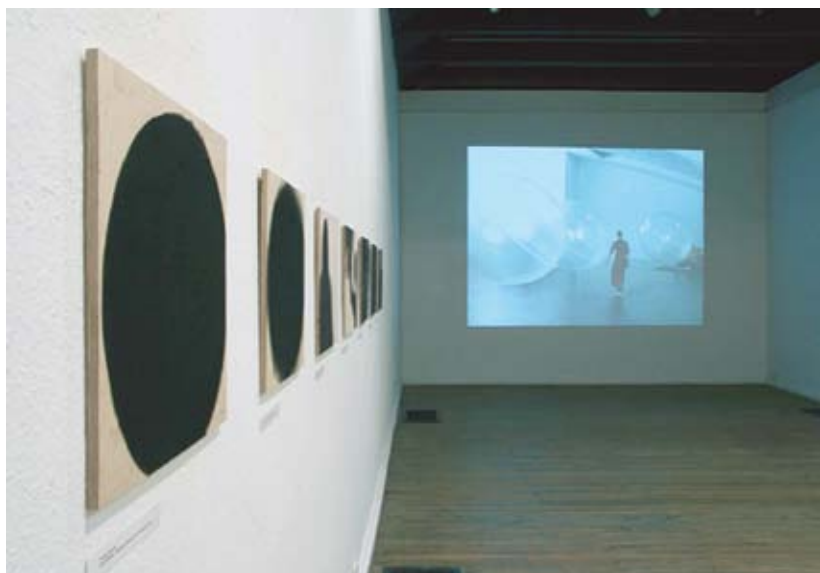
tettek Zygmunt Bauman írásai – hogy ez teljesen normális dolog: egyre jobban érdekelt a környezetem. Ám az igazi fordulópont a LEVEGŐ / AIR című, városok illatát felidéző installáció lett, amelyet 2002-ben a családommal fél évet a párizsi Cite des Arts-ban töltve tudtam létrehozni. Ott, a franciák közt találtam meg az észlelés ábrázolásának azt a sokszínűségét, amiről gyerekkoromban titokban ábrándoztam: az illatok és a képzelet kapcsolatát. Amiről gyerekként nem mertem beszélni, mert rögtön bolondnak hitt volna a környezetem, arról a parfümszakma kiemelkedő mesterével, BERTRAND DUCHAUFOURRAL működőképes kommunikációs rendszert tudtam egy pillanat alatt elindítani.

☛ **Három olyan város – Budapest, Helsinki és Párizs – illatát alakítottátok ki együtt, amelyek nagyon fontosak a számodra, hisz bennük élsz, illetve éltél, s így a létrehozott illatok nyilván személyes tapasztalataid sűrítményei, saját élményeidet idézik fel. Ám azok számára, akik érezni vágyva az illatokat, bebújnak az azokat tartalmazó hatalmas, átlátszó „buborékok”-ba – amellet, hogy az illatok egy része nyilván ugyanahhoz a városhoz kötődő, s így egyfajta kollektív tapasztalattá vált élmény – szintén a saját emlékeik idéződtek fel...**

☛ **Igen, maga a parfümkészítés is – amellet, hogy vizuális alapokra épülő folyamat – tulajdonképpen arra törekszik, mint egy jó vers: a saját, érzéki tapasztalásokon alapuló gondolataid, emlékeid találkoznak valaki más – nyilván teljesen különböző – érzéseivel, emlékeivel. Nálam a kiindulópont Helsinki levegője volt: kezdve 1995 nyarától, ahogy szerelmesen megérkeztem, rögtön a reptérről a szeles, hűvös tengerpartig... ezt az emléket szerettem volna érzékeltetni. Olyan „nyelvet” választottam,**

1 Ballroom. Kozári Hilda és Esa Vesmanen installációja. Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest, 1997. dec. 8 – dec. 21., <http://www.c3.hu/events/97/ballroom/kiall.html>

2 Kozári Hilda: Illat. Fészek Galéria, Budapest, 2004. máj. 27 – jún. 20.

KOZÁRI HILDA
Illat, 2004, (részlet
a kiállításról), Fészek
Galéria, Budapest

aminek nincs kulturálisan elfogadott mérték-egysége és szókinca a mindennapokban. Gondoltam, ha összehasonlítom Helsinki „buborék”-ját a képzeletbeli Budapest és Párizs levegőjével, s ez talán közelebb visz mindenkit a köztük lévő különbségek játékos kipróbálásához, átéléséhez. Az installációt magát (*AIR – Urban Olfactory Installation*) először 2003-ban valósítottuk meg a Kiasmában (Kortárs Művészeti Múzeum, Helsinki) a különböző érzékszervek komplex kapcsolatát a képzőművészet legújabb eszközeivel bemutató *Érzékek/Terek* című kiállításon³, amelynek MAARETTA JAUKKURI volt a kurátora. A látogatók itt már az építési folyamatoknak is tanúi lehetnek. Mellettem például Ernesto Neto dolgozott a puha szivacsbarlangjában, akivel közben sokat beszélgettünk az illatok és az irodalom kapcsolatáról. Számára az én Helsinkim illata olyan, mint egy friss vagy inkább nyers mangó, ami – bármilyen meglepő – nem áll távol a koncepciótól. És persze éppen ezért nem árulom el az illatok pontos összetételét: sokkal érdekesebb az az információ, ami Proust-i hirtelenséggel – *Az eltűnt idő nyomában*ból ismert módon – kerül elő az agyunkból.

⊕ *Az illatok komplex rendszere az ezt követő munkáidban is fontos – s hasonlóan az állatvilágban is betöltött funkciókhoz – más jelrendszerrel összekapcsolódva is fontos kommunikációs szerepet töltenek be.*

3 *Senses / Spaces*. Museum of Contemporary Art Kiasma, Helsinki, 2003. dec. 4 – 2004. jan. 6.

⊗ Nem csak sokat foglalkoztam ezzel a témával, hanem kutattam is a benne rejlő lehetőségeket. Megszállottan olvastam az észleléssel, agykutatással, kognitív pszichológiával, a hormonokkal, génekkel, a szexuális vonzalommal kapcsolatos legújabb kutatási eredményeket, és az érzékelésről szóló újabb filozófiai értekezéseket. A Helsinki egyetem élelmiszerkutatással foglalkozó tanárszéken megkerestem HELY TUORILA professzort is, és időnként beszélgettem vele a szagok-illatok világáról... Mindeközben egyre több új lehetőséget kaptam a képzőművészeti szcénában is, a törekény *LEVEGŐ*-buborékok pedig egy nagyobb finn vándorkiállítással⁴ elindultak az USA-ba. A *LEVEGŐ* egyébként Helsinkiben jó szakmai fogadtatásban részesült, a látogatók pedig – már a megnyitón is – sorban álltak a buborékok előtt. A Kiasmában iskolásoknak is csináltam workshopokat, ám a legmeglepőbb lelkesedést az értelmi fogyatékosoknál váltotta ki. Az iskolás osztályokkal időnként nehéz átkapcsolni az érzékszervek hierarchiájának rendszeréből, viszont az értelmi fogyatékos csoportokkal a foglalkozások elejétől kezdve működött az előítélet mentes, kulturális kényszer nélküli hozzáállás. Néhányuknak a szaglása is koncentráltan működik, ügyesen azonosítanak illatokat érzésekkel, emlékezettel, vizuális élményekkel. Rendkívüli helyzet alakult ki az ilyen speciális csoportokkal, időnként egészen eufórikus hangulat. Boldog voltam, úgy éreztem, hogy sikerült bizonyítanom és a sokévi munkám, tanulmányaim nem voltak hiábavalók.

⊕ *Valóban igen komoly visszajelzés, hogy értelmi fogyatékos fiatalokra ilyen nagy hatással volt a munkád, hiszen ez egy olyan több szintű – nem csak a képművészeti szférában megvalósítható – kommunikációs lehetőségre is rámutat, amit később tudatosan is előlődzéte. Az érzék-graffiti-műveidre gondolok, s arra a helyzetre, hogy a vakok kommunikációs jelrendszerét, a Braille-írást alapul vevő munkáidban workshop formájában együtt is dolgoztál gyengén vagy egyáltalán nem látókkal. Mindez sok szempontból hasonlóan tűnik a művészetterápiás foglalkozásokhoz.*

4 *SAUMA [Design as Cultural Interface]*: a New York-i Finn Kulturális Intézet szervezésében létrejött, a kortárs finn design legújabb szellemű munkáiból, projektjeiből válogató, illetve azokat bemutató utazó-tárlat az Egyesült Államok több nagyvárosát érintő vándorlás után (pl.: Embassy of Finland, Washington D.C., 2005. okt. 7 – nov. 13.; World Financial Center Courtyard Gallery, New York, 2006. jún. 20 – szept. 10.; A + D Museum, Los Angeles, 2007. jún. 30 – aug. 28.) „behajózott” Európába is (Design Museum, Helsinki, 2008. jan. 18 – márc. 2.). A legutolsó állomás: *SAUMA [User Driven Designs]*, Danish Design Center, Koppenhága, 2008. szept. 20 – 2009. jan. 9. (bővebben ld.: www.saumadesign.net.)

KOZÁRI HILDA
AIR / LEVEGŐ installáció, 2003, 3 akril buborék, átmérő 1600 mm, Helsinki, Budapest és Párizs parfümjei, video-projekció; (Kiasma Kortárs Művészeti Múzeum, Helsinki, *Érzékek / Terek* című kiállítás); © fotó: Esa Vesmanen

KOZÁRI HILDA

AIR / LEVEGŐ installáció, 2003, (Kiasma Kortárs Művészeti Múzeum, Helsinki, Érzékek / Terek című kiállítás); Nina Hyvärinen, a Finn Opera táncművésze
© fotó: Esa Vesmanen

Miben látod a különbséget és az azonosságot a saját munkád és az ilyen pedagógiai célzatú foglalkozások között?

✚ A különbség a kiinduló pozíción és a céljaink között van. Bár nem határolódik el egymástól teljesen a két dolog, és van olyan, akinek a workshopom egyben terápiként is működik, de ezek inkább egyedi esetek. A projektjeimben a hangsúly határozottan a művészeti vonatkozásokon van, amelyeket másokkal együtt szeretek megvalósítani. Izgalmas dolog olyanokkal dolgozni, akik valamiben nagyon különböznek tőlem: úgy is mondhatnám, hogy valamiről többet tudnak, mint én. A vakok például teljesen új perspektívákat tárnak fel az érzékelés komplexitásával kapcsolatban, és nagyon sok ezek közül csak úgy jön elő, ha együtt csinálunk valamit. Ez egy olyan viszony, ahol mindenki ad a másiknak valamit és elégedetten tér haza az együttlét után. Ez az, amit nagyjából előre is lehet tudni, de gyakran megesik, hogy egyszer csak sokkal nagyobb tétje, eredménye lesz mindenkinek: például egy vak gimnazista életében először érzi úgy, hogy nincs kizárva a vizuális kultúra területéről, sőt fontos szereplőjévé válik egy új folyamatnak és ettől önbizalma lesz hétköznapi dolgokban is. Az pedig nagyon egészséges és egyenrangú helyzet, ha egy éles eszű vak lánytól elvárom, hogy ne csak tőlem fogadja el a rugalmasságot, hanem ő is tanulja meg az én korlátaimat. Talán ebben van a legnagyobb eltérés a pedagógus vagy terapeuta szerepétől: én a saját példámon, erősségemen és gyengeségemen keresztül tudok valamit bemutatni, amit aztán szeretnének kipróbálni. A gyengeség fontosságát, „erősségét” egyébként is meghatározó karakternek tartom. Azt mindenki érzi,

ha 100 százalékkal veszel részt valamiben, hiszen az azzal is jár, hogy a saját életed és a munkád is megváltozik tőle. Idősekkel meg eszméletlen jó memória-gyakorlatokat lehet csinálni, de sajnos erre kevés lehetőség van, nekik inkább akvarell-szakkört szerveznek. Volt olyan workshopom, ahol a nyolcvanéves (ünnepi ruhába öltözött!) néni nem akart hazamenni, annyira élvezte a sense-graffitizást a múzeumfalra.

✚ *Hol és hogyan valósultak meg az érzék-graffiti-munkáid, illetve hogyan kapcsolódik össze az a két nagyon különböző forma, a köztéri kommunikáció és nyomhagyás, terület-birtoklás eszközeül szolgáló graffitit és a látást a tapintás közvetítésével mintegy helyettesítő Braille-írás, aminek „megfejtése” többnyire bensőséges, magányos folyamat?*

✚ Sokan azt gondolták, hogy az „illatos” munkáimnak maga az illat a lényege. Volt olyan újságíró, aki csodabogárként, „illatművészként” akart meghatározni. Többször hangsúlyoznom kellett már, hogy képzőművészként fordulok más érzékszervekhez. Az érzék-graffitikkal azt szerettem volna bizonyítani, hogy a vizualitás kultúrája nem pusztán az, ami látható. Ezért az érzék-graffitikkal kitaláltam egy módszert, amelynek az alapja a Braille-írás, ami nagyon tetszett: gyönyörű, komplex jelrendszer, ami azonban mindig ugyanabban a méretben jelenik meg, ugyanúgy nyomják papírra, hiszen az emberi ujj méretéhez „szabott”. Hogy más dimenzióba kerüljön, kitaláltam egy öntapadós, filckorongos rendszert, ami szabadon falra ragasztható (amúgy bútor-alátétnek használják) és illatosítható. Fontos számomra a szépség, ezért az esztétikai finomságot is szerettem volna a végletekig vinni, s ebben a folyamatban közösséget is találtam a finn formatervezés minimalizmusával, de a legizgalmasabbnak mégsem a vizuális formát, hanem a közös munkát láttam, mégpedig olyanokkal, akik ezt sokkal jobban átérzik. A Vantaa-i Művészeti Múzeum vezető kurátora ANNE KAARNA lehetőséget adott arra, hogy a *Moving in margins* című kiállításra⁵ vak fiatalokkal együtt készítem el két érzék-graffiti installációt. Olyan partnereket vártam, akik szeretnek olvasni, érdekesnek találják az illatokkal való foglalkozást és a képzőművészetet. A felhívásra visszafogott, érzékeny lányok jelentkeztek. Ennek különösen örültem, mert bármennyire érdekesnek és sokszor varázslatosnak találok a városi graffitiket, többségüket az erőszak és a brutális közönségesség jellemzi. Köztereinket sajnos a legkevésbé sem figyelmes, csendes, elmélyülésre hajlamos, olvasni szerető lányok formálják... Ezzel a projekttel, amelyen fél éven át dolgoztunk, lehetőségem volt a kiállításban egy betonfalat, a múzeum közelében pedig egy a gyalogosok szempontjából nagyon forgalmas köztéren, egy összesen tíz méter hosszú, másfél méter átmérőjű betongyűrű felületeit biztosítani TUUKA és RONJA gondolatainak illatra és tapintásra lefordított érzék-graffitijeikhez. Azt álomban sem gondoltam, hogy a környék utcán csavargó gyerekei lelkesen segítségünkre sietnek, és „levédik” a területet, a bevásárlóközpontba naponta lődörgő magányos nyugdíjasok pedig a betoncsövön keresztül sétálva mesélik a gyerekkori nyári emlékeket, amit az illatok előidéztek...

✚ *Milyen szövegeket jelenítettetek meg, mire irányult a kommunikáció?*

✚ A tizenéves vak lányok csak szép gondolatokat akartak üzeni a világnak, ezért aztán én sem erőltettem mást, miután összeismerkedtünk. A képezetükben, emlékeikben megjelenő bizonyos illatokra lefordítható szavakat, fogalmakat „ültettünk át” pl.: gyengédség, zöld, korona. A legdurvább szavak a „sietőség/sebesség”, amit benzinnel kevertünk ki, és az „influenza” voltak, ez utóbbi az eukaliptuszról jutott eszükbe. A taxi szó rózsairallattal jelent meg, ugyanis Ronja, aki gyakran közlekedett taxival, a sofőrt már azonnal felismerte a rózsairallatú wunderbaumról. Sokat beszélgettünk hangokról és fényekről, komplex érzékelési folyamatokról, látásról és vízióról. Hihetetlen sokat nevtünk munka közben, de a tini lányok egyébként is könnyen tudnak kacagni. Mivel én semmit nem értek a „vakvezetéshez”, elég sokat tanultam ezen a területen is: mit illik, mit nem.

✚ *Nagyon bensőséges viszony alakult ki akkor köztetek... Egy hasonló workshop-ot valósítottál meg egy másik alkalommal, a torontói WARC Gallery-ben (Women's*

⁵ A kiállítás angol címe *Moving in Margins* volt, de a finn eredetijének magyar fordítása inkább „Köztes terek”-nek felel meg. *Moving in Margins / Válitilaja*. Vantaa Art Museum, Vantaa, 2006. ápr. 21 – szept. 23.

Art Resource Centre Gallery),⁶ ám az ottani résztvevők – egyetemista lányok – már korántsem ilyen intim közléseket kommunikáltak a közös graffiti-munkán keresztül, hanem politikai tartalmú szövegeket.

⊗ Az érzékeny tinédzser lányok után nagy ugrás volt az egyetemista nők verbális határozottsága. Nagyon érdekelték őket a megvalósítani szánt White Wall-lal kapcsolatos ötleteim, de láttam, hogy nagyon kritikus szemléletű csajokkal kerültem össze. Az egyikük teljesen vak, gender-studies területén tanuló-kutató, éles eszű feminista, a másik pedig egy gyengénlátó, művészeti tanulmányokat folytató érzékeny nő volt. Minden projekt komoly ismerkedési folyamattal kezdődik, ami a kiállítás építéssel párhuzamosan egyre intenzívebbé válik. Ezért például azoknak a beszélgetésnek a menetét, amelyek JOEITA, AMANDA és köztem jöttek létre, ha akarom, akkor se tudtam volna előre megjósolni. A galéria viszont – amelynek egyébként nagyon tetszett a koncepcióm – részletes munkatervet kért tőlem, s legvégül pedig el kellett volna küldenem a dialógusaink forgatókönyvét. Azt hittem, ez vicc. Ha színházat szeretnék csinálni, akkor nem ezzel foglalkoznék: pont az az izgalmas, hogy én sem tudhatom előre, hogyan reagálnak a partnerek, és mit szeretnének „üzeni”, tehát az első a bizalom! Szerencsére sikerült megegyeznünk a WARC galériával, a független kurátor, CZEGLÉDY NINA segítségével. Az alapötletem az volt, hogy a fehér falon fehér filckorongokból Braille-írással szövegek és mindenféle szabadformájú ábrák jelenjenek meg. Az üzeneteket szaglással, tapintással és a Braille-abc használatával lehet „megfejteni”. Joeita és Amanda nagyon sok szöveget, sőt manifesztumokat akartak írni, például elküldeni a fenébe a Gyengénlátók Szövetségének bürokráciáját. A nagymennyiségű szöveg és ábra felrakása fizikailag is komoly teljesítmény volt. S bár az utolsó este kifulladásig dolgoztunk – a galéria asszisztense is velünk maradt és segített –, a munka végén a lányok büszkesége még azt sem engedte meg, hogy késő este taxit rendeljenek számukra. De jobb is volt, hogy közösen botorkáltunk át a városon keresztül villamossal és metróval, mert a végén még egy jót sírtunk is együtt. Torokszorító és ugyanakkor szép történeteket hallottam saját életükről és környezetükről. Meséltek vak lányokról, akik megpróbálják néha fehér, összecusukhatós botjukat elrejteni, vakságukat eltitkolni még barátaik elől is. Mert a feminista eszméken túl, mégiscsak szeret minden nő szépnek látszani. Két fantasztikusan szellemes, okos és bátor nőt ismertem meg, akik kemények és kritikusak, de mégis végte-

lenül érzékenyek. A jó hangulatú megnyitó után pedig arról beszélgettünk, hogy mennyiben tudjuk megváltoztatni, befolyásolni a környezetünket. Engem az ő energiájuk győzött meg róla, hogy van remény. Torontóba visszavárnak, de kíváncsi lennék, mi a helyzet például Budapesten?

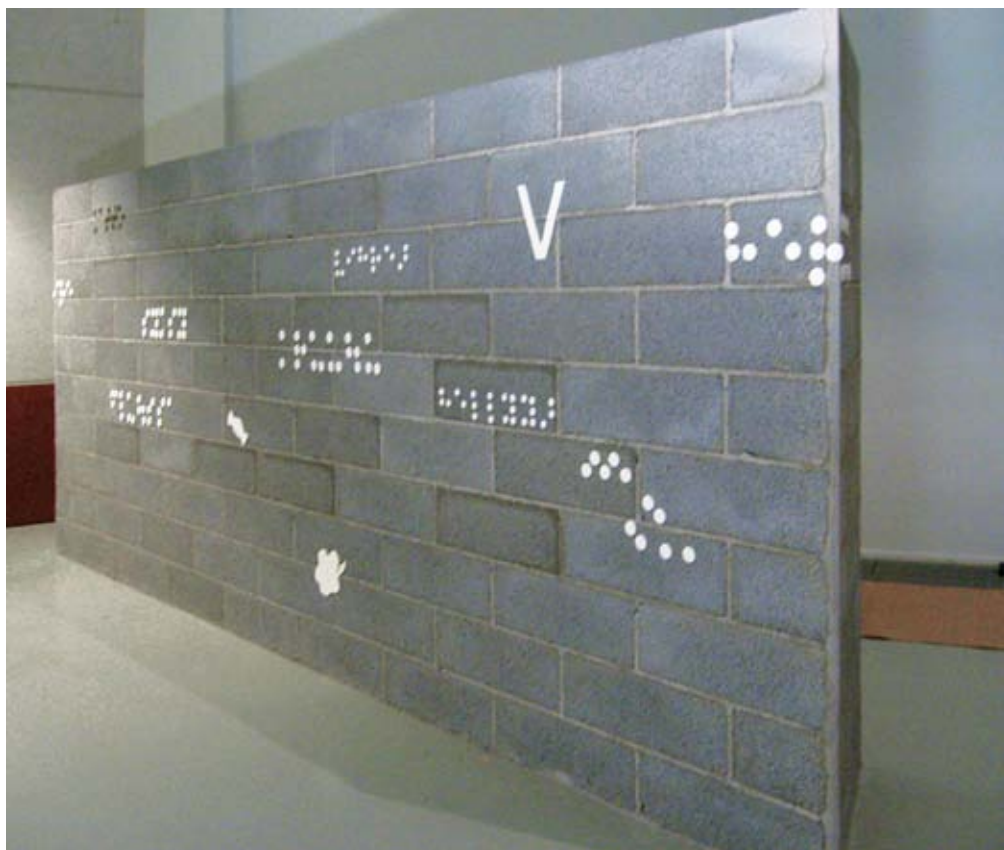
⊗ Egy táncos barátom a budapesti Vakok Intézetében néha olyan workshop-ot tart, amelynek során tapintás segítségével tanítja a mozgást. Ez különleges esemény, ritkán fordul el, hogy különleges helyzetű (hátrányosnak tartott) csoporthoz tartozók és művészek együtt tevékenykedjenek. A környezet megváltoztatásával kapcsolatban pedig elég arra gondolni, hogy a máshol már megszokottá vált public art-projektek sem mindennaposak nálunk. Ennek – többek között – az is lehet az oka, hogy csak az utóbbi időben érdeklődnek jobban a szcéna tagjai egy-egy lokális közösség létmódja iránt, amelyre persze akkor tudnak érzékenyen reagálni, ha közben a saját pozíciójukat is meghatározzák. Ám veled pont ez történt meg a Memoria-utazás – Finn karácsony? című munkád⁷ létrehozása során. A saját, tudatosan vállalt helyzetedből adódóan tűnhettek fel számodra az ottani, nemzeti karakterűnek tartott ünnepi szokások fiktív vonásai is, amelyekben a „helyi” és az „egzotikus” elképzelésének szerepcseréjéből sokszor vágy és valóság összemosódása alakult ki. A Finn Nemzeti Galéria három festménye, s az illatok iránti érdeklődésed volt ennek a munkádnak – és a látogatóknak szánt „belső” utazásnak – a kiindulópontja. Hogyan valósult meg, s milyen elemekből állt ez az installáció?

⊗ Szerencse, hogy eddigre már a LEVEGŐ és az Érzék-Graffiti installációkkal, s a Levegőterápia című kiállításommal⁸ bizonyítottam a létezésem a finn képzőművészeti szcénában, mert a kezdeti identitás-boncolgatásom idején nem biztos, hogy szívesen vállaltam volna a „bevéndorló”, az „idegen” főszerepét, ráadásul éppen a Finn Nemzeti Galériában. A felkérés egyébként egy, a karácsonyi időszakra készítendő installációra szólt. Nyilván azért is gondoltak rám, mert korábban a múzeumpedagógussal, ERICA OTHMANNAL (aki egyébként Helsinki egyik legkitűnőbb orra) kidolgoztunk és vezettünk (emigráns) kisebbségi diákcsoportok számára olyan foglalkozásokat, ahol a gyerekek különböző érzékszervek aktivizá-

7 *Memotrip – Finnish Christmas?* Finnish National Gallery / Ateneum Art Museum, Helsinki, Helsinki, 2006. november 22 – 2007. január 7. (www.fng.fi; <http://www.ateneum.fi/default.asp?docid=15197>)

8 *Hilda Kozári: Air-therapy.* Gallery Leena Kuumola, Helsinki, 2005. február 4–20.

KOZÁRI HILDA
Érzéki-graffiti installáció, 2006, 7 x 2 m-es betonfal, filckorongok
(Moving in Margins / Välitiloja. Vantaa Art Museum, Vantaa)

6 *White Wall.* Hilda Kozári in collaboration with Joeita Gupta and Amanda Wong. WARC Gallery, Toronto, 2008. jan. 12 - febr. 16. (<http://warc.net/v3/exhibition%20archives/white%20wall/Hkozari.html>)

KOZÁRI HILDA
Érzék-graffitti installáció, 2006, 12 m hosszú, 1,6 m átmérőjű betonsző, filckorongok
(Moving in Margins / Välttiloja. Vantaa Art Museum, Vantaa)

lásával, játékosan ismerkednek meg a finn művészettörténet alkotásaival. Az installáció a Nemzeti Múzeumokban éppen kezdeti fázisban lévő koncepcióhoz kapcsolódott, ami olyan múzeumlátogatóknak is szól, akiknek a finn karácsony nem ismerős gyerekkorukból. Így a kiindulópontom egyrészt a múzeum gyűjteménye volt (a múzeumi raktárakat egyébként is nagyon szeretem), másrészt a finn karácsonyi ételek fűszerei. Természetesen a Finn Nemzeti Galériában található a nemzeti festészet kincse, AKSELI GALLEN-KALLELA (1865–1931) heroikus, dramatisztikus Kalevala-témájú, nagyméretű festményeivel a középpontban. Kedvelem ezt a szigorú macho energiát is, de a „nemzeti karácsony” enyhén ironikus kérdésfelvetésével kapcsolatban nem igazán nyújtott segítséget. Emlékeztem viszont arra, hogy a Gallen-Kallela művészetét bemutató nagy kiállításon⁹ nagyon megleptek az Afrikában készített színes, bizonytalan és érzékeny rajzai, festményei. Épp úgy elragadta és megrázta az idegen Afrika hatása, mint engem Finnországé. Múzeumi tapasztalataim alapján a legizgalmasabb műtárgyak sokszor a raktárakban rejtőznek, s szerencsére most is megtaláltam ott, amit kerestem: egy 1909-ben készült, picit, képeslapméretű festményt, aminek címe tökéletesen leírja, amit látunk: *Naplemente a sivatagban*. Ugyanebből a „kincstárból” kerültek elő az emancipált északi állam más büszkeségei is, például HELENE SCHJERFBECK (1862–1946) munkái, amelyek a kedvenceim. A *Ruhás kép I.* (1908) szélén egy női figura ül, de a közepét egy narancs ragyogása tölti be! Gondolom, ez a választás nem szorul magyarázatra. A harmadik kép igazi, havas, karácsonyi időszakot ábrázol, faházakkal. MAGNUS VON WRIGHT (1805–1868): *Liljenstrand ház télen* (1860). Finnországban azonban a karácsony nemcsak a legnagyobb ünnep, hanem az egészet a télapóval együtt eredeti finn, „nemzeti” dolognak tartják, amely-

9 Művészeti Múzeum, Tampere, 2006

KOZÁRI HILDA
Érzék-graffitti installáció, 2008,
(White Wall. WARC Gallery, Toronto)

KOZÁRI HILDA
Installáció, 2005, filc, illat, falfelület; (Air-therapy,
Gallery Leena Kuumola, Helsinki)

nek határozott illata van: a fahéj, szegfűszeg, kardemom és narancs kompozíciója. Ezek az aromák annyira meglepőek az amúgy kevés fűszert használó finn konyhában, hogy külföldi barátaim néha azzal viccelnek, hogy a legfontosabb finn fűszer a tejszín. A „hamisítatlan” finn karácsonyt eredetét vizsgálva rögtön feltűnik, hogy az azt meghatározó aromák, fűszerek nagyon távoli tájakról származnak. A fűszerekhez és a narancshoz klasszikus múzeumi vitrint tervezünk belsőépítész férjemmel, ESA VESMANENNEL, amelynek funkciója a fűszerek bemutatásán kívül leginkább az illatok felidézésére szolgál, ezért felül lyukakat vágtattam az üvegbe, hogy az illatok közvetlenül érzékelhetőek legyenek. Az installációhoz tartozott még pár szék egy asztallal, amelyen olvasható volt a koncepció leírása és némi információ a fűszerek eredetéről (kisebbségi nyelveken is). Mellékeltem egy emlékkönyvet is, s arra kértem a látogatókat, hogy írjanak bele a saját karácsonyi emlékeikről, vagy bármiről, ami a munka kapcsán eszükbe jutott. Tartottam a reakcióktól, mivel a múzeum közönségében sok a konzervatívabb, idősebb látogató és a turista, de így, ugyanakkor izgalmasabb is volt a „próba”, mint egy kortárs múzeumban. De végül ez az ötlet kellemes meglepetést okozott, mind nekem, mind a múzeum munkatársainak: sok személyes történet került az emlékkönyvbe a háborús karácsonyoktól kezdve a mai pszichedelikus élményekig. Az emigráns látogatóktól is pozitív visszajelzést kaptam, de legjobban mégis a finnek zártak a szívükbe. Az ironikus kérdés-felvetés ellenére azonnal észrevették, hogy imádom az egész keleti, egzotikus finn karácsonyukat.

✚ *Ugyanabban az évben, 2006-ban volt egy másik munkád is a Közös asztal, ami hasonló témát érintett, s az étkezési szokások közvetítésével vizsgálta a nemzeti identitás konstrukcióját...*

✚ *Valóban. Ez a *Japán kávéház* című kiállítás¹⁰ során valósult meg, s először a Helsinki Magyar Kulturális és Tudományos Központ galériájában mutattam be. Az, hogy a *Japán kávéház* szellemében közös asztalhoz hívtam a helyi képzőművészeket, designereket, írókat, egyben lehetőséget adott arra is, hogy a magyar művészek számára fenntartott négyzetméterekre a saját munkáikon keresztül szervezzek egy kis nyüzsgést, valódi életet. Egyébként már a kiállítás címével sikerült elérnem, hogy az alaphelyzet többszörösen vitatott témává váljon. Japán és kávé? Már ez is furcsa, és ráadásul mi ebben a magyar? A falakon a kávéval, teával, citrommal, csokival, paprikával és egyéb illatos élelmiszerrel, valamint tussal készült gasztronómiai témájú képeim voltak láthatók, s persze más*

10 Hilda Kozári: *Japan Café / Japanilainen kahvila*. Hungarian Cultural and Scientific Centre Helsinki. Magyar Kulturális és Tudományos Központ 2006. aug. 24 – okt. 6.

módon is érzékelhetők. Természetesen a Japán Kávéház történetét is elmagyaráztam a munka keretei között. Ezt a témát egyébként a nagymamám emlékére dolgoztam fel, aki sokszor eszembe jut, amikor főzök...

☘ *Az utóbbi években tehát a munkáidban – ahogy ez az Érzék-graffiti-k, s a Finn karácsony és a Közös asztal alapján is látszik – az illatok kiváltotta emlékezés, s más, összetett kulturális jelrendszerek és kommunikációs formák összekapcsolódása és együttes működése foglalkoztat. Hasonló témák érdekelnek továbbra is, s vannak épp megvalósuló terveid?*

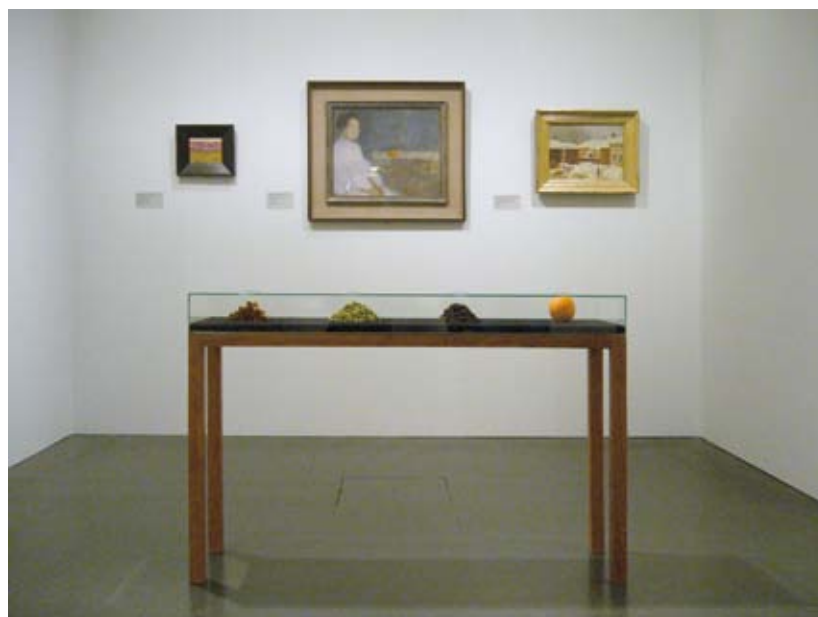
☘ Igen, továbbra is folytatom ezt a munkát, az érzékszervek, észlelés, emlékképek és identitás kapcsolatának kutatását. Újabb munkáimban a látás képességének határait kutatom a fehérség meditativ mélységén keresztül, s ezzel a nagy installációk és közösségi munkák mellett fontossá vált számomra, hogy kisebb méretű, kézben fogható, személyesebb dimenziójú műveken dolgozzam. Van egy másik fontos irány is: néhány kollégámmal egy új városrész építési folyamatában veszünk részt, ami azért különösen érdekes, mert nem feltétlenül előre meghatározott pontokra várnak tőlünk köztéri műveket. Első lépésként tanulmányozzuk a városrész építési terveit: magunk is aktívan keressük, s a hivatalokkal egyeztetjük a koncepcióhoz illeszkedő helyeket. Égből pottyant, öncélú monumentális szobrok helyett a lakókkal és a környezettel hosszútávon kölcsönhatásban élő, fragmentális alkotásokat szeretnénk beilleszteni a városrész hétköznapijaiba....

☘ *Tehát két teljesen eltérő irányba kezdte el gondolkodni: egyrészt a bensőséges, személyesnek is tekinthető dolgok érdekelnek, másrészt erőteljesen nyílt a nyilvános tér, s az azt használó közösség felé, miközben ez utóbbi irányban ismét meghatározó szerepet játszik a személyes lét. Van esetleg olyan pont ebben a folyamatban, amely már valami konkrét dolog felé orientál?*

☘ A bensőségeshez kapcsolódó műveknél a Braille-írás esztétikáját és tapintás-érzékenységét használom: minimalista illatanyaggal, de nem kifejezetten vakok számára készülnek, hanem bárkinek, akit foglalkoztat az érzékelés folyamata. A köztéri munkákban – éppúgy, mint a korábbi installációkban, a multiszenzorális lehetőségeket keresem, de itt komoly technikai és felhasználói feladatokat is meg kell oldanom. Szeretnék olyan műveket készíteni, amelyek mindennapi használatra is szolgálnak és nem határolódnak el a design és építészet lehetőségeitől. Ötleteim vannak, de még sok szűrőn, próbán kell keresztül vinnem a terveimet.

KOZÁRI HILDA
Japan Café / Japanilainen kahvila, 2006 (Hungarian Cultural and Scientific Centre Helsinki / Magyar Kulturális és Tudományos Központ, Helsinki)

KOZÁRI HILDA
Memotrip – Finnish Christmas?
2006 (Finnish National Gallery /
Ateneum Art Museum, Helsinki)